

УДК 32.329

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.24>

МЕТОДОЛОГІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ДОСКОНАЛОСТІ У ПРАВОСЛАВНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ

Віталій Шпакович

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
кафедра філософії та політології
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна, 10008*

Сучасна релігієзнавча наука є складною галуззю досліджень, що постійно розвивається та розширює свої горизонти. Цікавим напрямком у цій галузі є дослідження релігійних антропологій різних конфесій. Значущою конфесією у світі є православ'я з багатовіковою історією та багатогранною антропологічною доктриною. Вивчення антропології у православній традиції є актуальним завданням, оскільки воно сприяє кращому розумінню релігійних переконань, цінностей та поглядів представників православ'я в цьому культурному та духовному контексті.

Один із ключових аспектів антропології в православ'ї є феномен досконалості, який має вагомe значення для віруючих у контексті їх оцінки свого духовного стану та перспектив його подальшого розвитку, що і є метою розвідки цієї статті. Вивчення цього феномену є важливим, оскільки воно сприяє системаізації та поглибленню наукових знань про систему релігійних уявлень православ'я.

Методологія релігієзнавчого дослідження є невіддільною складовою пізнання релігійних явищ. Вивчення феномену досконалості в православ'ї має велике теоретичне і практичне значення, оскільки воно сприяє упорядкуванню і розширенню наукових знань щодо системи релігійних поглядів у православ'ї стосовно феномену досконалості.

У контексті глобальних викликів і трансформацій, православна антропологія може відкрити нові шляхи розуміння глибоких питань існування людини та її місця у світі. Враховуючи культурно-історичний контекст сучасної цивілізації, де відбувається зростання взаємодії різних сфер людської діяльності, стає очевидним, що антропологічні дослідження виходять за межі тісної спеціалізації. Сучасна криза суспільства, яка має багато особливостей, включаючи перегляд уявлень про сутність людини загалом та ідеал досконалості окремо, створює складні наслідки. Відмова від абсолютних цінностей може призвести до руйнування ієрархії цінностей як у вищому, так і в низькому смислі, роблячи сприйняття людей більш одномірним і обмеженим. Це, в свою чергу, обмежує горизонти мислення та зменшує глибину розуміння суспільства та індивіда.

Ключові слова: ідеали досконалості, культурно-історичний контекст, релігійна антропологія, методологія дослідження, православ'я, феномен досконалості.

Вивчення релігійних феноменів завжди залишалося цікавою і складною сферою досліджень в галузі соціології, культурології, філософії та накінець релігієзнавства. Православ'я – це конфесія з багатовіковою історією та багатогранною антропологічною доктриною. Дослідження антропології у православній традиції є актуальним завданням, оскільки воно сприяє кращому розумінню глибоких релігійних переконань, цінностей і поглядів людей в цьому культурному та духовному контексті. У рамках цієї релігійної спадщини однією з ключових концепцій є феномен досконалості, який має значний вплив на віруючих та сприйняття ними свого місця у релігійному світі.

Методологія релігієзнавчого дослідження є важливою складовою пізнання релігійних явищ. Відкриття і розуміння феномену досконалості у православ'ї має велике

теоретичне і практичне значення. Вона слугує поглибленню наших знань про релігійні переконання, цінності та перспективи розвитку сучасного суспільства. В контексті сучасних глобальних викликів і трансформацій, православна антропологія може відкрити нові шляхи розуміння глибоких питань існування людини та її місця у світі. Вивчення феномену досконалості необхідне для створення повної картини релігійного досвіду і сприятиме збагаченню релігієзнавчого дискурсу [4, с. 375].

Метою статті є сприяння розумінню та аналізу цього важливого аспекту православної антропології. Ми вважаємо, що вивчення феномену досконалості у православ'ї допоможе нам краще розуміти значення релігійних переконань та сприятиме глибокому аналізу стану релігійної свідомості православних віруючих в сучасному світі. З урахуванням культурно-історичного контексту сучасної цивілізації, яка характеризується зростанням взаємодії різних сфер людської діяльності, стає очевидним, що антропологічні дослідження виходять за межі тісної спеціалізації. Глобальна криза складається із численних аспектів, включаючи кризу уявлень про людину загалом і про ідеал досконалості окремо [10, с. 58].

XXI сторіччя поставило перед нами завдання переосмислити підхід до антропологічних питань та значення традиції. Ця дискусія спрямована в першу чергу на саму людину і розглядає питання щодо спадкоємності досвіду та можливого розриву. Відмова від абсолютних цінностей веде до руйнування вертикалі вищого, робить людське сприйняття одномірним, обмежує горизонти мислення та знижує глибину та висоту його розуміння. Відмова від традиції ще більше заглиблює це становище та обмежує сприйняття до простого [13, с. 96].

У рамках православної антропології, досконалість розглядається як реалізація божественного задуму для людини, а повнота виявлення потенціалу образу Божого в людині визначається її уподібненням Творцю. Таким чином, недосконала особистість – це людина, яка ще не досягла духовного зростання та не знайшла свого внутрішнього об'єднання з Богом, тим самим втративши можливість повного розкриття своєї сутності. У контексті релігійно-філософського дискурсу, поняття досконалості має онтологічний характер, оскільки можливість досягнення вдосконалення існує в кожній людині завдяки ідеальному образу абсолютного Бога [15, с. 61].

Релігійно-філософська рефлексія концепції досконалості людини в християнській православній традиції є досить актуальною, оскільки вона стосується не лише теоретичних аспектів, але й має глибокий вплив на соціально-практичний розвиток суспільства. Поняття досконалості є важливим предикатом, який визначає подальшу долю і розвиток кожної людини. Воно надає індивідуальному життю сенс і цінність, вказує шлях до досягнення внутрішньої гармонії та сприяє піднесенню духовного розвитку [22, с. 96].

Питання про досконалість людини в православній антропології має глибокі філософські та теологічні виміри. Воно відкриває дорогу до розуміння головного у людській сутності через її співвіднесеність з Богом. Оскільки кожна людина вважається образом Божим, можливість досягнення досконалості є доступною для всіх. Це поняття також впливає на моральні та етичні аспекти життя суспільства, спонукаючи до вдосконалення як індивідуального характеру, так і міжособистісних відносин. З цього погляду, релігійно-філософський аналіз феномену досконалості допомагає не лише збагатити наше розуміння релігійних переконань та цінностей, але й сприяє більш активній участі у сучасному суспільному діалозі та вирішенню важливих проблем [23, с. 74].

У своїй історії християнські концепції щодо сутності людини справді стали історичним переломом, який мав величезний вплив на свідомість людства. Ці ідеї принесли революційні зміни в уявленнях про людину та її місце у світі. Однією з ключових ідей

стала рівність перед Богом, що відкинула поняття «напівлюдей» чи «недолудей» і визнала унікальність та цінність кожної людської істоти. Це відкриття розширило можливості внутрішньої трансформації та зміни внутрішнього світу людини, а також сприяло особистому спілкуванню людини з Богом. Любов була визнана як найголовніший фундамент взаємин між людьми, і ця ідея також відобразилась у християнських вченнях. У результаті ці принципи стали не лише кардинально змінювати погляд на людину, але й лягли в основу формування європейської та української культур. Вони втілювалися в моральних цінностях, нормах та правилах спілкування в суспільстві [17, с. 499].

Навіть у сучасній західній філософії, де існують різноманітні концепції та напрями, ідеї, які виникли внаслідок християнської традиції, залишаються важливими точками посилення. Некласичні мислителі сьогодення звертаються до цих ідей, іноді навіть з метою спростування чи реформування, але завжди з усвідомленням їх вагомості. Таким чином, християнська антропологія лишається актуальною і викликає інтерес у різних філософських школах та напрямках, нагадуючи нам про її глибокий вплив на формування світогляду і цінностей людей [25, с. 154].

Попри збільшення активності досліджень у сфері антропології, відзначено невелику кількість робіт, які систематично та адекватно представляли б православне бачення антропологічних питань. Розвиток концепції ідеальної людини та образу ідеальної людини в різних антропологічних системах, включаючи православну антропологію, залишається мало задовільним. Багато аспектів аскетизму в системі православної антропології залишаються невизначеними та неясними [17, с. 500].

Вивчення методології релігієзнавчого дослідження феномену досконалості у православній антропології є важливим завданням з кількох причин. По-перше, воно допомагає розширити релігієзнавчий дискурс та збагатити наше розуміння релігії взагалі. Дослідження феномену досконалості дозволяє розглядати релігійні погляди та практики як складну систему філософських та антропологічних переконань. По-друге, таке вивчення спрямоване на аналіз впливу релігії на духовний та моральний розвиток людини. Воно допомагає розкрити те, як віра формує характер, цінності та погляди особистості, а також як ці аспекти можуть впливати на її сприйняття досконалості. По-третє, дослідження феномену досконалості в православній антропології сприяє міжкультурному діалогу та взаєморозумінню між різними релігійними та культурними спільнотами. Це особливо важливо в контексті сучасного світу, де взаєморозуміння та повага до різних віросповідань стають ключовими чинниками спільного існування та співпраці [14, с. 96].

Формулювання системи поглядів про феномен досконалості людини в антропологічній площині потребує використання відповідної методології, яка формує особливість способу його сприйняття і розуміння, а отже й формулювання цілісної концепції. Методологія релігієзнавчого дослідження феномену досконалості у православній антропології вимагає комплексного підходу та розглядається з урахуванням особливостей православної традиції та релігійної філософії. Основні принципи та методи цього дослідження можуть включати наступні аспекти: філософський, теологічний, антропологічний, історичний та інші.

Дослідження феномену досконалості в православній антропології базується на філософському розумінні людини та її призначення. Науковці аналізують філософські та теологічні тексти, що містять вчення про досконалість, і досліджують їх філософські концепції. З точки зору православної антропології, людина розглядається як створіння Боже, обдароване душею і тілом. Це філософське розуміння людини виходить за рамки багатьох інших антропологічних підходів і визнає «духовний ріст» людини як одну з основних її характеристик. Таке розуміння людини має глибокі віддзеркалення на релігійному та

моральному розвитку особистості. Дослідження феномену досконалості у православній антропології ставить перед собою завдання розкрити призначення людини як духовної істоти. Воно допомагає відповісти на питання про сутність людського буття, її цінності, історичні та культурні визначники, а також її можливості для саморозвитку та досягнення духовної гармонії [1, с. 96].

Вагомий внесок у філософське осмислення християнського бачення особистості внесли такі видатні філософи, як Ф. Шлейєрмахер, В. Джеймс, Е. Фромм, К. Юнг, В. Франк, Г. Сковорода та інші. Важливо відзначити, що вже на етапі визначення поняття «особистість» ми спостерігаємо значущі розбіжності між науковим і релігійним підходами. У науковому підході особистість розглядається як суб'єкт соціального життя, а також як істота, обдарована власними силами, здібностями, інтересами і прагненнями. Ця концепція підкреслює соціальний вимір особистості, розглядаючи її як результат взаємодії з суспільством та середовищем. Особистість у цьому контексті розвивається як соціально і духовно освічена істота.

Філософ та психолог Дж. Брек виділяє кілька важливих ознак особистості. Серед них можна відзначити раціональність, здатність до свідомих станів, інтенціональність, а також здатність викликати в інших певні почуття та реакції. Особистість також має самосвідомість і можливість вербальної комунікації. Всі ці характеристики визнаються загальноприйнятими в науковому співтоваристві [21, с. 37–39]. Подібні концепції демонструють, що особистість є складним феноменом, який може розглядатися з різних точок зору і в контексті різних дисциплін.

Слід враховувати різницю між науковим та релігійним розумінням особистості, оскільки вони можуть мати вплив на наше сприйняття і роль особистості в сучасному світі. Загальноприйнятим є той факт, що особистість є сутністю, яка формується у процесі спілкування з іншими людьми. Хоча людина народжується як індивід, вона розвивається до статусу особистості завдяки взаємодії з іншими. Наукові концепції особистості акцентують увагу на соціалізації та впливі колективу на формування особистості, розглядаючи її як вбудовану в складну мережу відносин і соціальних ролей. Це означає, що людина може одночасно виконувати різні соціальні ролі, такі як батько, син, начальник або підлеглий. Попри різноманітність цих ролей, існують певні принципи та ієрархія взаємодії між особистостями [9, с. 48].

Православна концепція особистості відмовляється від ідеї, що соціум є провідним чинником у формуванні особистості. Замість цього вона стверджує, що особистість людини походить від Бога, єдиної абсолютної, цілісної і довершеної особистості. Людська особистість не має самостійного онтологічного існування, адже те, що робить її особистістю, полягає в її спільноті з образом Божим. Цікаво, що в християнстві термін «особистість» використовується для вираження метафізичної реальності, а не просто людського існування. У Старому Заповіті Бог зображується як жива особистість, а не абстрактна сила, що окремо відзначається у православній традиції. Стосовно Бога у цій традиції використовуються поняття «іпостась» (особистість) та «усія» (сутність). У божественній реальності іпостась розглядається як самостійний суб'єкт, тоді як *усія* розглядається як той, що має контроль над цим суб'єктом. І саме тому іпостась має власне існування, в той час як *усія* може проявлятися лише через іпостась-особистість. Православна концепція особистості має чітко визначене смислове ядро, яке коріниться у православній антропології. Таким чином, віра в Бога в православній традиції базується на переконанні у Його особистості та взаємодії іпостасі з усією [12, с. 74].

Відповідно до основних положень православної антропології, людина утворює онтологічну єдність зі створеним світом, але віддалена від Божественного буття. Людина є єдиною

істотою у світі, яка займає центральне положення та має дану Богом владу над існуванням, навіть якщо вона відокремлена від Бога. У неї зберігається постійний взаємозв'язок з Богом, що є визначальним для долі не лише людини, але і всього світу. Незважаючи на обмеження реального світу, людина перебуває у стані синергії або співтворчості з Богом з метою втілення божественного задуму. Поза межами релігійної свідомості особистісне існування втрачає свій сенс, оскільки духовний розвиток визначається взаємодією з Богом [11, с. 67].

Теологічний аналіз феномену досконалості в православній антропології є невід'ємною частиною релігієзнавчого дослідження цієї теми. Він спрямований на глибше розуміння того, як поняття досконалості в православ'ї пов'язане з богословськими та духовними аспектами. У православній традиції головним призначенням людини є духовне спасіння і досягнення досконалості через об'єднання з Богом. Теологи досліджують, як цей процес спасіння розуміється в контексті досконалості людини. В православній християнській традиції головним призначенням людини є духовне спасіння та досягнення досконалості через об'єднання з Богом. Цей фундаментальний аспект антропології визначає глибокий сенс життя людини в православ'ї та відображається в релігійних уявленнях та духовних практиках цієї традиції. Для православного християнства спасіння означає звільнення від гріху, відродження духовного життя та об'єднання з Богом через Ісуса Христа [16, с. 180].

Досконалість у православній антропології відображає ідеал спасіння та духовного росту. Людина має прагнути до духовної досконалості, щоб стати спільником Божого життя. Цей шлях до досконалості включає в себе такі аспекти, як внутрішнє очищення від гріху, зростання в благодаті, глибше розуміння богословських істин і досягнення ближчого ставлення до Бога. Для православної антропології досконалість також означає подібність до образу Божого, і ця подібність виявляється у спільному духовному житті та спілкуванні з Богом. Людина має право вільно обирати шлях до досконалості, але цей шлях завжди пов'язаний із духовною та моральною трансформацією [20, с. 85].

Православна антропологія як складова частина теології є однією з богословських дисциплін, яка всебічно вивчає людину як найвищу форму розумного буття, що володіє особливими взаєминами з Богом. Більше того, православна антропологія як наука займається осмисленням усього сущого, оскільки всі форми буття пов'язані зі способом буття людини. Таким чином, питання про людину піднімається до онтологічного рівня. Людина є не лише мікрокосмосом, а й мікротеосом – тобто доступом до Бога. Особливого значення надавали антропології мислителі християнства, зокрема православ'я, розглядаючи її як одну з передумов богослов'я.

У розумінні християнських богословів людина, будучи мікрокосмосом, пізнає світ як макроантропос. Значення антропології посідає своє чільне місце у православній теології. На головне питання будь-якої релігії: «що потрібно рятувати?», православна сотеріологія, як складова православної антропології, відповідає – «усю людину». В такий спосіб проблема людини стає однією з центральних проблем християнства. Людина – це не лише цілісне творіння, а й таємниця фізичного, метафізичного та духовного світу. У ній досягається не лише світобудова, а й Бог через богообразність людини [18, с. 75].

Історичний підхід до аналізу феномену досконалості в православній антропології розглядається як важливий аспект дослідження цієї теми. Він полягає в дослідженні еволюції та розвитку православної антропології протягом історії християнства. Історичний контекст має важливе значення для розуміння того, як формувалися та змінювалися уявлення про досконалість людини в православній традиції [6, с. 25].

Аналізуючи історичний контекст, дослідники можуть виявити вплив різних епох, культурних та соціальних змін на розвиток православної антропології. Важливо

враховувати, як історичні події, філософські рухи та наукові відкриття впливали на сприйняття досконалості людини та її місця в божественному порядку. Такий підхід в методології дає можливість зрозуміти, як уявлення про досконалість людини в православній традиції змінювалися з плином часу та відповідали викликам різних історичних періодів. Цей аналіз може виявити нитки спадку та розвитку в православній антропології та показати, як ця традиція адаптувалася до змін у світі та суспільстві.

Однією з ключових подій, яка вплинула на формування православної антропології, була інтеграція християнства в різні культурні та цивілізаційні середовища. Поширення християнства в Європі, Азії та Африці призвело до взаємодії з різними філософськими, релігійними та культурними традиціями. Це вплинуло на розуміння досконалості людини в різних історичних та культурних контекстах [19, с. 74].

Важливим аспектом історичного підходу є вивчення розвитку християнської доктрини щодо досконалості. Ця доктрина еволюціонувала разом із релігійними і соціокультурними змінами. Такі теологи, як святий Августин, святий Григорій Палама, святий Симеон Новий Богослов, внесли значний внесок у розвиток православної антропології. Вони досліджували питання про спасіння, гріх, благодать та інші аспекти, які визначають досконалість людини [3, с. 70].

Здобуттям душевного примирення можливо знищити пристрасті, й у цей момент особистість переходить на рівень «внутрішньої людини». Така людина займається душевними практиками, має духовні помисли та бажання, і живе в світлі душевного існування. Вона здійснює добродійні дії, практикує піст, молитву, читання Божественних Писань, і веде боротьбу зі своїми пристрастями. Проте, даний етап розвитку все ще має фізичний і складний компонент. Він представляє собою шлях, що веде до віри та зумовлює постійний розвиток душі [21, с. 85].

Отже, на стадії «досконалої людини» відбувається радикальна трансформація людської природи та її обожнення. Подібна трансформація є ключовою в християнській традиції і відображає процес духовного зростання та зближення з Богом.

Ще однією значущою типологією особистості, яка впливає із вчення про частини та сили душі, є розподіл на словесно-розумову (з розумом, свідомістю і словом), емоційну (з емоціями, почуттями і пристрастями) та вольову (з волею) частини душі. Крім цього, серед сил душі часто виділяють пам'ять, увагу та уяву [7, с. 74].

У православній персонулогії наголошується на тому, що у повсякденному житті часто відбувається порушення гармонії між цими різними частинами та силами душі. Це порушення може призвести до формування недовершених типів особистості, де диспропорція між розумовою, емоційною та вольовою частинами душі може бути помітною. Відтак концепція допомагає зрозуміти, як внутрішні конфлікти та незбалансованість можуть впливати на поведінку та розвиток особистості. Також важливим є аналіз духовних практик та аскетичних зусиль, які спрямовані на досягнення досконалості [5, с. 14].

Історичний підхід допомагає виявити, які методи та засоби використовувалися в різні епохи для духовного росту та трансформації особистості. Усе це дозволяє глибше зрозуміти, як поняття досконалості людини в православній антропології формувалося та розвивалося протягом історії християнства. Історичний підхід допомагає враховувати різні культурні та соціальні впливи на цю доктрину та розкриває багатогранність її розуміння в різних часах і середовищах [24, с. 195].

Дослідження феномену досконалості в православній антропології має глибокі філософські та релігійні коріння. Такі дослідження аналізують сутність та призначення людини в рамках православної традиції та спрямовані на розкриття ролі духовності та духовного розвитку в її житті.

У православної традиції головним призначенням людини є духовне спасіння та досягнення досконалості через об'єднання з Богом. Ця концепція базується на вченні про створення людини за образом і подобою Божою. Досконалість розглядається як реалізація цієї образності та відображення Божої істини та любові. Теологи досліджують, як цей процес спасіння розуміється в контексті досконалості людини, тобто шлях до її духовного вдосконалення та об'єднання з вищим духовним началом. Антропологи також звертають увагу на історичні аспекти феномену досконалості, вивчаючи розвиток цих ідей в рамках православної традиції протягом століть. Це допомагає зрозуміти, як погляди на досконалість людини вибудовувалися та змінювалися у часі [2, с. 74].

Крім того, антропологічні дослідження включають аналіз теологічних аспектів феномену досконалості. Теологи досліджують священні тексти, літургійну традицію та теологічні дискусії, щоб розкрити релігійний контекст досконалості.

Усе це спільно спрямовано на глибоке розуміння призначення та цінності людини в рамках православної антропології та сприяє розвитку духовності та моралі в житті індивідумів та суспільства. Такі дослідження є важливою складовою сучасної релігієзнавчої та філософської діяльності, яка допомагає краще зрозуміти глибинні аспекти людської духовності та призначення [3, с. 70].

Таким чином, в контексті православного християнства, антропологія, як богословська наука, займає центральне місце і є вихідною точкою для будь-якого процесу пізнання людини. Однією з ключових складових предмету дослідження православної антропології є розгляд аспекту досконалості людини. Аналіз феномену людської досконалості в контексті православної антропології передбачає використання певної методології, аналізу знань про природу людини, синтез окремих елементів цих знань, а також узагальнення ідей та положень, що формують цілісне розуміння феномену або явища, пов'язаного з сутністю людини. Такі аспекти входять до складу предметного поля православної антропології і сприяють глибшому пізнанню і розумінню природи людини в богословському контексті.

Список використаної літератури

1. Аржаковський А. Очікуючи на Всеправославний собор. Духовний та екуменічний шлях. Книга 1. Львів: Вид-во УКУ, 2013. 452 с.
2. Богачевська І. Християнська нарративна традиція: методологія філософсько-релігієзнавчого дослідження. Київ: Світ знань, 2005. 235 с.
3. Бучма О. Фундаменталізм і лібералізм в сучасному християнстві. *Християнство доби постмодерну*. Київ, 2005. С. 69–86.
4. Гарт Д.Б. Міф схизми. Наукові записки УКУ. Число V. Богослов'я. Випуск 2. Львів, 2015. С. 375–390.
5. Дідківський А.А. Православна етика Х. Янараса. *Вісник ЖДУ ім. Івана Франка. Житомир* : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка. 2015. Вип. 2 (80). С. 14–19.
6. Єленський В. Велике повернення: релігія в глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів: В-во УКУ, 2013. 504 с.
7. Ходр Г. Призыв Духа. Київ: Дух і Літера, 2006. 284 с.
8. Зізіулас Й. Буття як спілкування. Дослідження особистості і церкви. Київ: Дух і літера, 2005. 276 с.
9. Левченко Т. Теологія. Київ: МАН, 2015. 229 с.
10. Лепп І. Християнська філософія екзистенціалізму. Київ: Пульсари, 2004. 148 с.
11. Основи соціальної концепції Української Православної Церкви. Київ: Ін форм.-вид. центр УПЦ, 2002. 80 с.

12. Соколовський О. Христологія: еволюція доктрини : монографія. Житомир: Вид-во Євенок О. О., 2018. 471 с.
13. Стиліянопулос Т. Новий Завіт: Православний погляд: Писання, передання, герменевтика. Львів : Видав. УКУ, 2005. 196 с.
14. Уильямс Р. Богословие В. Н. Лосского: изложение и критика. Київ: Дух і літера, 2009. 335 с.
15. Христокін Г. В. Неопатристика як парадигма сучасної православної теології. *Українське релігієзнавство*. 2007. № 43. С. 61–69.
16. Христокін Г. В. Філософія грецької патристики як східно-християнський неоплатонізм. *Практична філософія*. 2006. № 2 (20). С. 180–189.
17. Чорноморець Ю. П. Позитивні тенденції у розвитку українського православ'я сьогодні: нова якість освіти та наукових розвідок конфесійних вчених. Державно-церковні відносини в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. С. 499–515.
18. Чорноморець Ю. П. Православна теологія на шляху до нової парадигми. *Філософська думка-Sententiae: Спецвипуск Християнська теологія і сучасна філософія*. Вінниця : ВДТУ. 2013. № 3. С. 74–88.
19. Янарас Х. Нерозривна філософія: Нариси вступу до філософії; пер. з новогрец. А. Чердаклі, Н. Клименко. Київ: Основи, 2000. 314 с.
20. Behr J. The formation of Christian theology. V. 2: Nicene Faith. Crestwood; N.Y. : St. Vladimir's seminary press, 2004. 507 p.
21. Breck J. Scripture in Tradition : The Bible and its Interpretation in the Orthodox Church. Crestwood; N.Y. : St. Vladimir's seminary press, 2001. 238 p.
22. Christianity, Democracy, and the Shadow of Constantine. Eds. George E. Demacopoulos, Aristotle Papanikolaou. – Fordham University Press, 2016. 304 p.
23. Encounter between eastern orthodoxy and radical orthodoxy: transfiguring the world through the Word. Ashgate Publishing Limited, 2009. 297 p.
24. Kitschelt H. Left-Libertarian Parties: Explaining Innovation in Competitive Party Systems. *World Politics*. 1988. Vol. 40, Issue 2. P. 194–234.
25. Sokolovskyi O., Kobetiak A., Melnychuk M., Chaplinska O. Reconstruction of the Religious Paradigm in the Modern Globalized World. *WISDOM*. 2021. Vol. 18, № 2. P. 153–160.

METHODOLOGY OF RELIGIOUS STUDIES OF THE PHENOMENON OF PERFECTION IN ORTHODOX ANTHROPOLOGY

Vitalii Shpakovych

*Zhytomyr Ivan Franko State University,
Department of Philosophy and Politology
Velyka Berdychivska str., 40, 10008, Zhytomyr, Ukraine*

Modern religious science is a complex and branch of research that is constantly developing and expanding its horizons. One of the interesting directions in this field is the study of religious anthropologies of various denominations. One of the significant denominations in the world is Orthodoxy with a centuries-old history and multifaceted anthropological doctrine. The study of anthropology in the Orthodox tradition is an urgent task, as it contributes to a better understanding of the deep religious beliefs, values and views of people in this cultural and spiritual context. One of the key aspects of anthropology in Orthodoxy is the phenomenon of perfection, which has a significant impact on believers and their perception of their place in the world, which is the purpose of this article's exploration. The study of this phenomenon is important because it contributes to the deepening of knowledge about religious beliefs, values and prospects

for the development of modern society. The methodology of religious studies is an important component of the knowledge of religious phenomena. The study of the phenomenon of perfection in Orthodoxy is of great theoretical and practical importance, as it contributes to the deepening of our knowledge about religious beliefs, values and prospects for the development of modern society. In the context of global challenges and transformations, Orthodox anthropology can open new ways of understanding the deep questions of human existence and its place in the world. Taking into account the cultural and historical context of modern civilization, where the interaction of various spheres of human activity is growing, it becomes obvious that anthropological research goes beyond narrow specialization. The global crisis, known as «global», is complex in many aspects, including the crisis of ideas about man in general and about the ideal of perfection in particular. Rejection of absolute values leads to the destruction of the vertical of higher and lower, makes human perception one-dimensional, limits the horizons of thinking and reduces the depth and height of its understanding.

Key words: religious anthropology, the phenomenon of perfection, Orthodoxy, research methodology, ideals of perfection, cultural and historical context.